

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA MAĞDURUN HUKUKİ YARDIM ALMA HAKKI

RIGHT TO LEGAL AID OF CRIME VICTIM IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

Ahmet BOZDAĞ*

Özet: Ceza muhakemesinin bir süjesi olan mağdur, suçla korunan hukuksal değerin sahibidir. Suçla korunan hukuksal değerin sahibi olması nedeniyle suçtan doğrudan zarar gören veya zarar görme tehlikesi geçirmiş olan mağdur için de failin yargılanması ve cezalandırılması büyük önem taşımaktadır. Uzun süre ihmal edilmiş olan mağdur hakları, son yıllarda hem ulusal hem de uluslararası hukukta düzenlenmiş ve geliştirilmiştir.

Türk ceza muhakemesi hukukunda mağdura, şikâyet ve ihbarda bulunma hakkı, dosyayı inceleme hakkı, delil araştırması yapılmasını isteme hakkı, davaya katılma hakkı, delil sunma hakkı, bazı işlemlerde hazır bulunma hakkı, kanun yollarına başvurma hakkı gibi birçok hak tanınmıştır. Bu çalışmada, sadece Türk ceza muhakemesi hukuku kapsamında suç mağdurlarının bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakları üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, mağdurun ceza yargılamasında hukuki yardım alma hakkı, bu hakkın kapsamı ve bu haktan yararlanmanın koşulları incelenmiştir. Çalışmanın sonunda, mağdurun, avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkı konusundaki yasal eksiklikler tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mağdur, Mağdurun Hakları, Hukuki Yardım, İhtiyari Hukuki Yardım, Zorunlu Hukuki Yardım

Abstract: The victim of crime, which is the subject of criminal procedure, is the owner of the protected legal interest. It is of great importance for the victim who is harmed or at risk of being harmed by the crime that the perpetrator be judged and charged. Victim rights, which have been neglected for a long time, have been regulated within the scope of domestic and international laws in recent years.

In the Turkish Criminal Procedure Law, the victim has been granted the rights to complain and report, review the case file, present a motion for evidence to be collected, to intervene in the claim, present evidence to the court, and file a motion of legal remedies. In this study, we specifically examine the rights of crime victims to receive legal assistance from a legal counsel in the context of Turkish Criminal Procedure Law. In this context, the victim's right to receive legal assistance during criminal procedure, the scope of this

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

right, and the circumstances required to benefit from this right were analyzed. In the final section of the study, we present some legal inadequacies about the victim's right to receive legal assistance from a legal counsel and some solution suggestions.

Keywords: Victim of Crime, Victim's Rights, Legal Aid, Arbitrary Legal Aid, Obligatory Legal Aid

I. GİRİŞ

Katılan sıfatı ile bireysel iddia makamında süje olma hakkına sahip olan mağdur, ceza muhakemesi hukukunun önemli kavramlarından biridir. Ceza muhakemesinde şüpheli ve sanık açısından maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve adil ve hakkaniyete uygun bir yargılamanın yapılması ne kadar önemli ise, suçun mağdur veya mağdurları için de bir o kadar önemlidir. Çünkü adalet, sadece devlet ile şüpheli ve sanık için değil, aynı zamanda mağdur için de gereklidir. Ceza ve ceza muhakemesi hukukunun amaçlarından biri de etkin bir soruşturma ve kovuşturma yapılarak maddi gerçeğe ulaşmak ve suç işlediği kesinleşen sanığın etkili bir yaptırıma tabi tutularak mağdurun tatmin edilmesi ve böylece ihkak-ı hakkın önüne geçmektir. Bu amaca ulaşmak ancak mağdurun, soruşturma ve kovuşturmayla etkili bir şekilde katılmasını sağlamaktır. Mağdurun yargılamaya etkin bir şekilde katılması ise ancak bir hukukçunun hukuki yardımından yararlanması ile mümkün olabilecektir.

Uzun süre hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukuklarda, şüpheli ve sanık hakları (adil yargılanma hakkı, savunma hakkı, maddi gerçeğe ulaşma) üzerinde yoğunlaşmış, mağdur ve suçtan zarar görenin hakları ihmal edilmiş adeta mağdur kendi mağduriyeti ile başbaşa bırakılmıştır. Ancak viktimolojinin gelişmesine paralel olarak son yıllarda hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukukumuzda mağdurun ceza yargılamasında belirli haklara sahibi olduğu kabul edilmiş ve bu hakların içeriği konusunda detaylı çalışmalar ve düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.¹ Bu bağlamda yapılan düzenlemeler içerisinde en önemlileri, mağdurun bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğuna ve belirli durumlarda mağdurun

¹ Özkan Güntekin, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 2012, S.11, s.122.

avukatın hukuki yardımından yararlanmasının zorunlu olduğuna ilişkin yükümlülükler ile mağdurun, avukatın hukuki yardımından yararlanması konusunda devlete belirli pozitif yükümlülükler getiren **düzenlemelerdir**.

Türk ceza muhakemesi hukukunda da özellikle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile mağdurun bir vekilin hukuki yardımından yararlanmasına yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır.

II. MAĞDUR KAVRAMI

Ceza hukukunu düzenleyen mevzuatta sıkça ifade edilen² ve muhakeme sürecinde birçok hakka ve yetkiye sahip olan mağdur³ kavramı, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) tanımlanmadığı gibi bu kavramın doktrinde de ortak bir tanımı yapılamamıştır.⁴

"Mağdur" kelimesi, Arapça zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen "gadr" kelimesinden türetilmiş bir kavram olup,⁵ hukuk literatüründe de suçtan veya haksız bir fiilden zarar görmüş kimse olarak tanımlanmıştır.⁶ Mağdur kavramı günlük hayatta ve hukukta, suç mağduru, banka mağduru, doğal afet mağduru, sözleşme mağduru, haksız fiil mağduru, kabahat mağduru gibi birçok farklı anlamda kullanılmaktadır. Ceza mevzuatında mağdur kavramı, suç işlenmesi sonucu mağdur olmuş kişileri ifade etmek için kullanıldığından biz de çalışmamızda mağdur kavramını, suçun mağdurunu ifade edecek şekilde kullanmaktayız.

Ceza hukukunu düzenleyen mevzuatta mağdur kavramı, ilk defa ve sadece 5 Mart 2013 tarihli ve 28578 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde, "mağdur, kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi" olarak

² TCK m. 12, 22, 50, 51, 55, 73, 76, 77, 79, 86, ...; CMK m. 12, 15, 22, 52, 58, 66, 158, 170, 202, 233, 234, ...

³ CMK m. 158, 233, 234, 239...; TCK m. 73.

⁴ Bahri Öztürk ve Diğerleri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 2013, s.237.

⁵ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 12. 6. 2014, s. 2.

⁶ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, 7. Bası, Yetkin Yayınları, 2002, s.758.

tanımlanmıştır (m.4/1-p).⁷ Ayrıca, henüz tasarı aşamasında bulunan *Mağdur Hakları Kanun Tasarısı'nda* “mağdur, kendisine karşı işlenen suç nedeniyle zarar gören veya bu sebeple ekonomik kayba uğrayan kişi” olarak tanımlanmıştır.⁸ Kanaatimizce, kanun tasarısındaki bu tanım, suçtan zarar görmeyi esas aldığından, netice yani zarar koşulu bulunmayan sırf hareket suçlarının mağdurunun tespit edilmesinde yetersiz kalacaktır.

Bugüne kadar yapılmış tanımları da dikkate alarak ceza hukuku bakımından mağduru şöyle tanımlayabiliriz. Mağdur,⁹ suçla korunan hukuksal değerın sahibidir.¹⁰ Diğer bir ifadeyle mağdur, işlenen suçun konusu kişilik hakları veya malvarlığı üzerindeki mülkiyet hakkı olması nedeniyle suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş¹¹ veya zarar görme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan kişidir.¹² Dolayısıyla bir kişinin suçun mağduru olması için, suçun konusunun kendisine ait olması,¹³ işlenen suçun kişilik haklarını veya mülkiyet hakkını ihlal etmiş olması ve ihlal sonucunda doğrudan doğruya zarar görmüş veya

⁷ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli ve 8 Sayılı Tavsiye Kararı'nda mağdur, “bir üye ülkenin ceza hukukunun ihlali ile sonuçlanan eylem ve ihmaller dolayısıyla fiziksel veya zihinsel yaralanma, duygusal acı veya ekonomik kayıp dâhil zarara uğramış gerçek kişi” şeklinde tanımlanmıştır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 12.6.2104, s. 3.

⁸ Muhittin Özdemir, “Suç Mağdurlarına Yardım İçin Yeni Bir Başlangıç”, Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 1, 2015, s. 121

⁹ Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin 2012 tarihli ve 29 sayılı Direktifinde “mağdur, suç neticesinde doğrudan fiziksel, duygusal veya zihinsel zarar gören veya ekonomik kayba uğrayan gerçek kişi ve işlenen suç neticesinde ölen kişinin, bu ölüm neticesinde zarar gören aile bireyleri” olarak tanımlanmıştır. Asuman İnceoğlu, “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları”, Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 1, 2015, s.59.

¹⁰ Ali Kemal Yıldız, Ceza Muhakemesinde Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikâyetçi, Ankara, 2008, s. 27; Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *AÜHFD*, S.61, 2012, s.662; Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.107.

¹¹ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s.373.

¹² Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.280, 283.

¹³ Fatma Karakaş Doğan, “Suçtan doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011/95, s. 203.

zarar görme tehlikesi geçirmiş olması gerekir. Kişilik hakkı veya mülkiyet hakkı ihlal edilmediği halde, işlenen suçtan zarar görmüş kişiler ise, “suçtan zarar gören kişi” olarak ifade edilebilir.¹⁴ Diğer bir ifade ile suçtan zarar gören, suçun konusu kendisine ait olmadığı halde mağdurla yakınlığı bulunan ya da mülkiyet hakkının türevleri olan kullanma ve/veya yararlanma haklarına sahip olmaları nedeniyle işlenen suçtan zarar gören kişidir. Hemen belirtelim ki, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda ve diğer mevzuatta, birçok maddede mağdur ve suçtan zarar gören aynı anlamda ve birbirinin yerine kullanılmıştır. Ayrıca her mağdur, aynı zamanda potansiyel olarak suçtan zarar gören veya zarar görme tehlikesi geçiren durumunda olduğundan, CMK’da suçtan zarar görene tanınan hakların, aynı zamanda mağdura da tanındığını kabul etmekteyiz. Mağdur kavramına benzer ve mağdur kavramı ile karıştırılan kavramlardan biri de “malen sorumlu” olan kişidir. Malen sorumlu, “yargılama konusu işin hükmüne bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişidir” (CMK m. 2/1-i). Malen sorumlu, (mağdur ve suçtan zarar gören dışında) suçun işlenmesinden değil, ceza yargılamasının sonunda verilecek hükümden maddi veya mali yönden etkilenecek kişidir.

III. MAĞDURUN HUKUKİ YARDIM ALMA HAKKI VE KAPSAMI

Ceza muhakemesinde adil bir yargılamanın yapılması, maddi gerçeğe ulaşılması ve yargılama sonucunda mahkûm edilen kişinin hakkaniyete uygun bir ceza ile cezalandırılması devlet, toplum ve şüpheli/sanık için ne kadar önemliyse, mağdur için de bir o kadar önemlidir. Bu önem karşısında kanun koyucu da nasıl ki iddia makamında yer alan Cumhuriyet savcısını birçok yetki ile donatmış, savunma makamında yer alan müdafî¹⁵ ve şüpheli/sanığa birçok hak ve yetki vermiş ise, işlenen suçtan en çok etkilenen mağdura da ceza yargılamasında aktif rol alabilmesi için birçok hak tanımıştır. Ceza muhakemesinde

¹⁴ Süleyman Akdemir, Ceza Hukukunda Mağdurun korunması, Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları -4, İzmir, 1988, s.12.

¹⁵ Müdafî ve müdafie tanınan hak ve yetkiler hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet Bozdağ, Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafî, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

mağdurun etkin rol alması ve maddi gerçeğe eksiksiz olarak ulaşılabilmesi için mağdura, kovuşturmaya katılma,¹⁶ şikâyet ve ihbarda bulunma, soruşturma ve kovuşturma dosyasını inceleme ve örnek alma, kanun yollarına başvurma, delillerin toplanmasını isteme ve bizzat delil toplama, soru sorma,¹⁷ tercümandan yararlanma (CMK m. 202/1), hukuki yardım alma gibi birçok hak ve yetki tanınmıştır.¹⁸

Mağdura tanınan hakların en önemlilerinden biri de, hukuki yardım alma hakkıdır.¹⁹ Hukuki yardım alma hakkı mağdurun, hukuk bilgi ve tecrübesine sahip olan bir kişiden mağduriyetine sebep olduğunu düşündüğü faillerinin yargılanması ve gerekli yaptırımlarla cezalandırılması için ceza muhakemesi süresince hukuki yardım alma imkânına sahip olmasını ifade etmektedir. Ceza muhakemesinde mağdurun, başka kişilerden hukuki yardım almasına ilişkin herhangi bir yasaklayıcı veya sınırlayıcı hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla mağdur, ceza muhakemesinde istediği herkesten ve istediği kadar kişiden hukuki yardım alma hakkına sahiptir.²⁰ Fakat hukuki yardım sağlamak amacıyla mağdurla birlikte veya mağduru temsilen ceza muhakemesi sürecinde hazır bulunma ve/veya işlem yapma hakkı ve yetkisi, sadece avukat olan kişilere tanınmıştır.²¹ CMK'da, ceza muha-

¹⁶ "Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler" (CMK m. 237).

¹⁷ "Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir" (CMK m. 201).

¹⁸ Heinz Schöch, "Mağdurun Korunması-Ceza Usul Hukuku Reformu Düşüncelerinin Sınanması", (Çev.: Ayşe Nuhoglu) Suç Politikası, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Ankara 2006, s. 117.

¹⁹ Çağdaş ceza hukukunda suçun asli mağdurunun devlet olduğu fikrinin kabul edilmesi ile devlet kendi mağduriyetini gidermek için resmi bir teşkilat olan ve hukukçulardan oluşan savcılık makamını kurmuştur. Devletin toplum adına suçları kovuşturmaya başlaması ile birlikte şüpheli/sanık devlet karşısında zayıf kalmıştır. Şüphelinin/sanığın bu zayıflığını ortadan kaldırmak amacıyla şüphelinin/sanığın bir hukukçu olan müdafî aracılığıyla savunulması gerektiği prensip olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Fakat mağdurun hukuki yardım alma hakkına sahip olması uzun süre ihmal edilmiştir. Bunun sebebi, mağdurun iddia makamında savcı ile birlikte yer almasıdır. Akdemir, s.78.

²⁰ Veli Özer Özbek ve Diğerleri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2011, s.235.

²¹ "Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya

kemesi süresince mağdura hukuki yardım sunmak ve mağduru temsil etme yetkisine sahip olan avukat, vekil olarak tanımlanmıştır (CMK m. 2/1-d).

Mağdurun hukuki yardım alma hakkı, uluslararası hukuk metinlerinde düzenlendiği gibi ulusal mevzuatımızda da düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler'in 29 Kasım 1985 tarihli 40/34 sayılı "*Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu*"nda (m.6/c)²²;15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Birliği Konseyinin "*Ceza Muhakemesinde Mağdurun Konumuna İlişkin Çerçeve Kararında*"²³; Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin 2012 tarihli ve 29 sayılı Direktifinde (13. Paragraf)²⁴, genel olarak ceza muhakemesi sürecinde mağdurun hukuki yardım alma hakkına sahip olduğu ve devletin de bu hakka hem saygı göstermek hem de bu hakkın etkin kullanılması için aktif görev alması gerektiği düzenlenmiştir.²⁵

1982 Anayasası'na göre, "*herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ... olarak iddia ... hakkına sahiptir*" (Any. m. 36). Ceza muhakemesinde mağdur, iddia makamında yer alan bir süje (katılan - **şikayetçi**- ihbarcı) ve hukuki yardım alma hakkı da meşru bir vasıta olduğundan, anayasal olarak mağdurun hukuki yardım alma hakkına sahip olduğu açıkça ifade edilebilir. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiş olan, "*vekili bulunmaması*

yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir" (Av. K m.35).

²² "Hukuki süreç boyunca mağdurlara uygun bir hukuki yardım sağlanır" (m. 6/c), Muharrem Balcı, Gülden Sönmez, Temel Belgelerde İnsan Hakları, Danışman Yayınları, İstanbul, 2001, s. 204.

²³ Inceoğlu, s.68.

²⁴ "Üye devletler, ceza muhakemesine katılan mağdurlara ihtiyaç duydukları hukuki yardımı sağlamalıdır. Mağdurlara hukuki yardımında nasıl sağlanacağı, üye devletlerin ulusal hukukları tarafından belirlenir"(13. Paragraf). İngilizce metni için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029> (Erişim: 06.04.2016).

²⁵ "Batı ülkelerinde Victim Support ve Victim Assistance adları altında 35-40 yıldan beri örgütlü faaliyetler yürütülmekte olan ve etki alanı uluslararası seviyelere ulaşan örgütlenmeler bulunmaktadır". Bayram Erzurumluoğlu, "Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması", *Polis Bilimleri Dergisi*, C.11, 2009, s.70.

halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme" (CMK m. 234/1-a-3, 239/1), "mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir" (CMK m. 234/2, 239/2), şeklindeki hükümlerden de mağdurun, bir vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Hem ulusal hem de uluslararası mevzuattaki bu hükümler dikkate alındığında, mağdurun ceza muhakemesinin her aşamasında hukuki yardım alma ve bir vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca yetkili mercilerin, mağdura bir vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkı olduğunu hatırlatmaları ve mağdurun talep etmesi üzerine veya kanundaki istisnai durumlarda re'sen bir vekil görevlendirmeleri zorunludur (CMK m. 234/3, 239/1-2). Talep üzerine veya re'sen vekil görevlendirilmesi, soruşturma aşamasında ifadeyi alan Cumhuriyet savcısı/kolluk memuru veya sorguyu yapan sulh ceza hâkimi, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından barodan talep edilir.²⁶ Soruşturma aşamasında eğer mağdur belli ise, soruşturmaya başlandıktan sonra tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak veya yazılı olarak soruşturmaya başlandığının ve soruşturma kapsamında bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkının bulunduğu soruşturma mercileri tarafından en kısa zamanda mağdura hatırlatılması gerekir. Ancak zorunlu vekillik gerektiren hallerde ise, soruşturmaya başlandıktan sonra vekili bulunmayan mağdura re'sen vekil görevlendirilmelidir. Kovuşturma aşamasında ise, zorunlu vekillik gerektiren hallerde katılma talebi bulunup bulunmamasına bakılmaksızın iddianamenin kabulünden sonra vekili bulunmayan mağdura re'sen vekil görevlendirilmesi gerekir. Zorunlu vekillik gerektirmeyen hallerde ise, mağdurun katılma talebinin kabulünden sonra mağdura vekilden yararlanma hakkının hatırlatılması gerekir.

²⁶ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5/6.

IV. MAĞDURUN HUKUKİ YARDIM ALMA BİÇİMLERİ

A) Genel Olarak

Ceza muhakemesinde bir vekilin hukuki yardımından yararlanmak mağdur için bir hak olduğundan, kural olarak bu haktan yararlanıp yararlanmamaya mağdurun özgürce karar verme hakkı bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, ceza muhakemesinde mağdur için vekilin hukuki yardımından yararlanmak kural olarak ihtiyaridir (CMK m. 234/1-a-3, 2- 239/1). Ancak adaletin ve adil yargılamanın gerektirdiği istisnai durumlarda mağdurun, bir vekilin hukuki yardımından yararlanması zorunluluk olarak düzenlenmiştir (CMK m. 234/3, 239/2).²⁷

Kanundaki bu düzenlemeler dikkate alınarak, mağdurun hukuki yardım alma hakkı, “ihtiyari hukuki yardım alma” ve “zorunlu hukuki yardım alma” olarak iki alt başlıkta incelenmektedir. Ayrıca bu ayrım doğrultusunda, mağdurun hukuki yardımından yararlandığı vekil de, “ihtiyari vekil” ve “zorunlu vekil” olarak sınıflandırılmaktadır.

B) İhtiyari Hukuki Yardım Alma

İhtiyari hukuki yardım alma, vekilin hukuki yardımından yararlanıp yararlanmamanın mağdurun takdirine bırakıldığı ve ceza muhakemesinin vekil olmadan da yürütülebilmesinin mümkün olduğu hukuki yardım alma türüdür.

Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre mağdur, hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında “*vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme*” hakkına sahiptir (CMK m. 234/1-a-3, 2- 239/1). Kanun koyucu mağdurun, vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğunu ve vekil seçme hakkı bulunduğunu açıkça ifade etmemiş olup, sadece “(özgür iradesiyle seçtiği) **vekilinin bulunmaması halinde**” baro tarafından vekil görevlendirileceğini ifade etmiştir. Ancak bu ifadede mağdurun, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında kendi öz-

²⁷ “CMK, mağdura önemli haklar tanımıştır. Bu suretle daha dün kadar topal olan ceza muhakememiz, nihayet iki ayağı üzerine basmaya başlamıştır. CMK mağdura önemli haklar tanımıştır. Bu devrim niteliğinde bir düzenlemedir”. Öztürk ve Diğerleri, s. 238-239.

gür iradesiyle seçtiği bir veya birden fazla vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğu rahatlıkla çıkarılabilir.²⁸

Ceza muhakemesinde, mağdur için vekilin hukuki yardımından yararlanmak bir hak olup, bu haktan yararlanıp yararlanmamak kural olarak mağdur için ihtiyaridir. Dolayısıyla mağdur, ceza muhakemesi süresince haklarını savunmak ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerekli işlem ve talepleri bizzat yapma hakkına sahip olduğu gibi, sahip olduğu hakları bir vekil yardımıyla da kullanabilme özgürlüğüne sahiptir. Mağdurun, vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olması kadar önemli bir diğer konu da mağdurun, vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğunun yetkili soruşturma ve kovuşturma makamlarınca kendisine anlatılmasıdır.²⁹ Bu amaçla kanun koyucu da mağdura, vekilin hukuki yardımından yararlanma hakkına sahip olduğunun yetkili merciler tarafından anlatılıp açıklanmasını ve bu durumun yazılı tutanağa bağlanmasını zorunlu tutmuştur (CMK m. 234/3).

Vekilin hukuki yardımından yararlanmanın ihtiyari olduğu durumlarda mağdur, bir veya birden fazla vekili bizzat seçebileceği gibi, kanunun belirttiği sınırlı hallerde talep etmesi halinde baro tarafından da kendisine ücretsiz bir vekil görevlendirilebilir. Vekilin hukuki yardımından yararlanmanın ihtiyari olduğu durumlarda, hem mağdur tarafından seçilen vekil hem de baro tarafından görevlendirilen vekil, ihtiyari vekil olarak nitelendirilmektedir.

1. İhtiyari Vekilin Seçilmesi

Ceza muhakemesinde genel kural, vekilin hukuki yardımından yararlanmak isteyen mağdurun, vekilini bizzat seçme hakkına sahip olmasıdır. Dolayısıyla kanunda vekilin avukat olması dışında herhangi bir koşul aranmadığından mağdur, Türkiye'deki bir baroya kayıtlı

²⁸ Oysaki kanun koyucu, şüpheli/sanığın müdafiden yararlanma hakkını düzenlerken, açıkça "şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafinin yardımından yararlanabilir" (CMK m. 149/1); "şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir" (CMK m. 150/1), diyerek şüpheli ve sanığın, müdafisini özgürce seçme hakkına sahip olduğunu düzenlemiştir. Detaylı bilgi için bkz. Bozdağ, s.99-106.

²⁹ Özbek ve Diğerleri, s.236.

bulunan herhangi bir avukatı, bizzat vekil olarak seçebilir. Mağdur tarafından vekilin seçilmesi veya göreve başlaması herhangi bir soruşturma veya kovuşturma makamının iznine veya onayına tabi olmadığı gibi, soruşturma veya kovuşturma makamlarının mağdur tarafından seçilen vekili kabul etmeme yetkisi de kural olarak bulunmamaktadır.³⁰

Vekilin, bizzat mağdur tarafından seçildiği hallerde, mağdur ile vekil arasında vekâlet ilişkisi bir avukatlık sözleşmesiyle kurulur (Av. K m. 163/1). Mağdur ile vekil arasında yapılacak avukatlık sözleşmesi, vekilin, vekâlet görevinin gerektirdiği tüm görevleri yapmayı üstlendiği ve bunun karşılığında da mağdurun da belirli bir ücret ödemeyi taahhüt ettiği kendine özgü özellikleri olan bir özel hukuk sözleşmesidir.

CMK'da şüpheli/sanığa, kanuni temsilcisi tarafından da müdafî seçilebileceği düzenlenmesine rağmen (CMK m. 149/1), mağdura kanuni temsilcisi tarafından vekil seçilebileceğine ilişkin herhangi bir açık hüküm bulunmamaktadır. Ancak CMK'nın 234/3'üncü maddesinde yer alan "*on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olanların vekili de bulunmazsa*" ifadesinden dolayı olarak velayet veya vesayet altındaki kişilerin seçilmiş vekil yardımından yararlanabileceği anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'na göre, ayırt etme yeteneği olmayan küçük ve kısıtlılar (tam ehliyetsizler) kendilerini borç altına koyan hukuki işlemleri bizzat hiçbir şekilde yapamadıkları için, bu kişiler adına tüm borçlandırıci işlemleri kanuni temsilcileri yapmak zorundadır (TMK m. 15). Ayrıca ayırt etme yeteneği bulunan küçük ve kısıtlılar (sınırlı ehliyetliler) ise, kanuni temsilcilerinin izni veya onayı olmadan kendilerini borç altına koyan hukuki işlemler yapamadıkları için, bu kişilerin yapacağı hukuki işlemler ya kanuni temsilci tarafından bizzat yapılır ya da küçük veya kısıtlı tarafından yapılan bu tür işlemler kanuni temsilcinin izni veya onayıyla geçerlilik kazanır³¹ (TMK m. 16). Mağdur ile vekil arasındaki vekâlet ilişkisini doğuracak avukatlık sözleşmesi, borçlan-

³⁰ Haklarında avukatlıktan yasaklılık nedenleri bulunan avukatlar, bu nedenler ortadan kalkmadıkça avukatlık yapamazlar. Yasaklılık nedenleri için detaylı bilgi için bkz. Bozdağ, s. 74-92.

³¹ Turgut Akıntürk, Derya Ateş Karaman, Medeni Hukuk, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s.135.

dırıcı bir sözleşme olduğundan bu sözleşmenin küçük veya kısıtlılar tarafından bizzat ve tek başına yapılması mümkün değildir. Sonuç olarak CMK 234/3'üncü maddesi gereği vekil seçme hakkına sahip olan küçük ve kısıtlılar, Medeni Kanun gereği ya kanuni temsilcilerinin izni veya onayıyla bizzat vekil seçebilecek ya da bizzat kanuni temsilcileri tarafından bu kişilere vekil seçilecektir.

Bu nedenlerle, kanunda açık hüküm bulunmamakla birlikte velayet veya vesayet altındaki mağdurların kanuni temsilcilerinin de, mağdurlar için vekil seçebileceği kanaatindeyiz.

2. İhtiyari Vekilin Görevlendirilmesi

Kural, vekilin hukuki yardımından yararlanmak isteyen mağdurun, bizzat vekil seçmesi veya kanuni temsilci tarafından mağdura vekil seçilmesi olmakla birlikte; hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılması, mağdurun sahip olduğu hakları daha etkin ve bilinçli kullanması, hukuk devleti ve sosyal devletin gereğinin yerine getirilmesi için bir vekilin (avukat) hukuki yardımından yararlanmak istemesine rağmen, ekonomik veya diğer sebeplerle vekil seçemeyecek durumda olduğunu beyan eden mağdura, devlet tarafından ücretsiz vekil görevlendirilmesi de ceza muhakemesi hukukumuzda kabul edilmiştir.³²

Ceza muhakemesi Kanunu'na göre, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında yetkili mercilerin mağdura, vekil seçme hakkının bulunduğunu, vekil seçemeyecek durumda olması ve talep etmesi halinde kendisine baro tarafından ücretsiz bir vekil görevlendirileceğini ve görevlendirilecek vekile yapılan ödemelerin yargılama giderlerinden sayılacağını hatırlatması zorunludur³³ (CMK m. 234/1-a-3, 2, 3 -239/1). Mağdurun re'sen talep etmesi veya yetkili mercilerin hatırlatması üzerine vekilinin olmadığını, vekil seçemeyeceğini bu nedenle kendisine baro tarafından ücretsiz vekil görevlendirilmesini istediğini beyan etmesi halinde, yetkili merciler tarafından mağdura, vekil görevlendirilmesi zorunludur.³⁴

³² Özbek ve Diğerleri, s.237.

³³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt 1, 9. Bası, Adalet Yayınevi, 2014, s. 759.

³⁴ "Müşteki talimatla alınan ifadesinde, katılma talebi ile birlikte mahkemesince ta-

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 2008 yılına kadar, vekili bulunmayan ve kendisine vekil görevlendirilmesini talep eden her mağdura suç ayrımı gözetmeksizin, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında vekil görevlendirilmesi gerektiği kabul edilmişti.³⁵ Diğer bir ifadeyle 2008 yılına kadar mağdura baro tarafından vekil görevlendirilmesi için, suç ayrımı yapılmamış ve mağdurun kişisel özellikleri göz önünde bulundurulmamıştı. Fakat 2008 yılında bazı ekonomik sebeplerle CMK'nın 234. ve 239'uncü maddesinde yapılan değişikliklerle, mağdura ücretsiz vekil görevlendirilmesi belirli suçların varlığına bağlanmıştır.³⁶ Buna göre, mağdurun talebi üzerine baro tarafından ücretsiz ihtiyari vekil görevlendirilmesi için hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında şu koşulların tümünün aynı anda bulunması gerekir³⁷ (CMK m. 234/1-a-3,2 – 239/1);

- Mağdur veya kanuni temsilcisi tarafından seçilmiş bir vekilinin olmaması,
- İşlendiği iddia edilen suçun, cinsel saldırı suçu (TCK m. 102) olması veya alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren bir suç olması ve

rafına avukat atanmasını talep ettiği halde, şikâyetçiye ceza yargılamasında temsil edecek bir avukatın vekil olarak baro tarafından görevlendirilmesi sağlanmadan hüküm kurulması suretiyle CMK'nın 234/b-5 ve 239/1. maddelerine aykırı davranılması, nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y2.CD, E. 2008/10155, K. 2008/15704, T. 14.10.2008); Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.376-377; Nur Centel, Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s.887.

³⁵ "Mağdure E. talimatla alınan 18.04.2005 tarihli ve suçtan zarar gören müşteki A. 14.07.2006 günlü beyanlarında şikâyetçi olduklarını belirterek CMK'nın 237/1. maddesine uygun olarak kamu davasına katılma isteminde bulunmalarına rağmen mahkemece bu hususta 5271 sayılı CMK'nın 238/3, maddesi uyarınca olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi ile müşteki A.'nin vekil atanmasını istemesine rağmen vekil atanmaması ve vekilsiz dinlenilmesi suretiyle CMK'nın 234/1b-5 maddesine aykırı davranılması, nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y5.CD, E. 2007/733, K. 2007/2052, T. 19.03.2007).

³⁶ Nusret Alper Pazarcıkcı, "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:4, S. 14, 2013, s.986-987.

³⁷ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 12. 6. 2014, s. 28; "Zorunlu vekillik ile kanun koyucunun amacı, güçlü savunma ve güçlü savcılığın yanında mağdura da güçlü bir koruma sağlamak olduğu halde, uygulamada görülen ödeme zorlukları ve diğer pratik aksaklıklar nedeniyle bu kurumdan istenilen verimi sağlayamamıştır". Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s. 377; Gültekin, s. 135.

- Mağdurun, yetkili mercilerden vekil görevlendirilmesi için talepte bulunmuş olması gerekir.

İhtiyari vekil görevlendirilmesinin bazı suç tipleri ile sınırlı tutulmuş olması, bazı hak kayıplarına ve mağduriyetlere sebebiyet verebileceği gibi aynı zamanda eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturacaktır. Çünkü böyle bir düzenlenme, bazı mağdurların korunması bazılarının korunmaması, bazı suçların daha az mağduriyete sebep olduğu bazı suçların daha çok mağduriyete sebep olduğu, bazı mağduriyetlerin önemli olduğu bazı mağduriyetlerin önemsiz olduğu şeklinde tamamen sübjektif değerlendirmeler içeren bir düzenlemedir. Ayrıca sadece alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçların ücretsiz vekil görevlendirilmesi için kabul edilmiş olması da bazı mağduriyetlere sebebiyet verebilecek niteliktedir. Şöyle ki, işlendiği iddia edilen fiilin hangi suçu oluşturduğuna ilişkin yanlış nitelendirme yapılması veya sonradan suçun niteliğinin değişmesi halinde, bu zamana kadar geçen sürede mağdur, vekil yardımından yararlanmamış olacaktır. Bu durum, mağdurun soruşturma veya kovuşturma aşamalarının bir kısmında vekil yardımından yararlanmasına, bir kısmında ise yararlanamamasına neden olacaktır. Ayrıca asliye ceza mahkemelerinde yapılacak yargılamalardaki duruşmalarda 2019 yılına kadar savcının da bulunmayacak olması,³⁸ bu mahkemelerdeki yargılamalarda mağdurun haklarının korumasız kalmasına ve ikinci bir mağduriyete sebebiyet verecektir.

Oysaki CMK'nın şüpheli/sanık için ihtiyari müdafî görevlendirilmesine ilişkin hükümlerinde açıkça, suç ayrımı yapılmaksızın ve şüpheli/sanığın kişisel özellikleri dikkate alınmaksızın müdafîsi olmayan ve müdafî talep eden her şüpheli/sanığa müdafî görevlendirileceği kabul edilmiştir (CMK m. 150/1).³⁹ Kanaatimizce, müdafî görevlendirilmesine paralel bir şekilde düzenlenmiş olan CMK'nın 2008 yılında yapılan değişiklik öncesindeki mağdur "*vekili yoksa barodan kendisine bir vekil görevlendirilmesini isteme*" hakkına sahiptir, şeklindeki 234/1-a-3 ve 239/1'inci maddelerindeki hüküm daha isabetli ve hakkaniyete ve adil yargılanmaya daha uygundur. Adil yargılanma hakkı, ceza

³⁸ 23.03.2005 tarihli ve 5320 sayılı CMK'nın Yürürlük ve Uygulanma Şekli Hakkında Kanunu Geçici m.9.

³⁹ Bozdağ, s.107-114.

yargılaması, hukuk yargılaması ve idari yargılama için geçerli olan ve uyuşmazlığın tüm tarafları için geçerli bir ilkedir.⁴⁰ Ceza yargılamasında, adil yargılanma ve maddi gerçeğe ulaşma şüpheli/sanık için bir hak olduğu kadar ceza muhakemesinin bir süjesi olan mağdur için de bir haktır. Dolayısıyla adil yargılanma ceza muhakemesinin tüm süjeleri için bir hak, adil yargılama ise devlet için bir görevdir.

İhtiyari vekilin görevlendirilmesi, yukarıda belirtilen şartların bulunması ve talep üzerine, soruşturma evresinde ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin, kovuşturma evresinde ise mahkemenin talebi üzerine soruşturma ve kovuşturmanın yapıldığı yer barosu tarafından yapılır.⁴¹

C) Zorunlu Hukuki Yardım Alma

Zorunlu hukuki yardım alma, vekilin hukuki yardımından yararlanmanın mağdurun takdirine bağlı olmadığı ve ceza muhakemesinin vekil olmadan yürütülebilmesinin kabul edilmediği hukuki yardım alma türüdür. Zorunlu hukuki yardım alma, soruşturma ve kovuşturma aşamasında mağdurun ruhsal ve fiziksel durumu ile yaşı dikkate alınarak mağdurun bir vekilin yardımından yararlanmasının zorunlu tutulmasıdır. Ceza muhakemesinde, mağdur için vekilin hukuki yardımından yararlanmak bir hak olup, bu haktan yararlanıp yararlanmamak kural olarak mağdur için ihtiyaridir. Fakat kanun koyucu, işlenen suç nedeniyle mağdur olan kişilerin ruhsal⁴² ve fiziksel özellikleri ile yaşlarını⁴³ dikkate alarak, mağdurların haklarını yeterince ve etkili bir şekilde kullanmasını sağlamak amacıyla bazı mağdurların, vekilin

⁴⁰ Ünver, Hakeri, s.20.

⁴¹ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5/6

⁴² "17.01.2005 tarihli adli raporda mağdurun epilepsi hastası olduğu belirtilip, mahkemece yargılama sırasında, rahatsızlığından dolayı beyanda bulunamadığı ve meramını anlatamadığının gözlenmesi karşısında 5271 sayılı CMK'nın 234/2. maddesi uyarınca istemi aranmaksızın (zorunlu) vekil görevlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y2.CD, E. 2008/1974, K. 2008/7716, T. 30.04.2008).

⁴³ "5271 sayılı Yasa'nın yürürlükte olduğu son oturumda henüz 18 yaşını doldurmuş mağdureye (zorunlu) vekil atanmayarak CMK'nın 234/2. maddesine aykırı davranılması, nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y5.CD, E. 2006/810, K. 2006/823, T. 15.02.2006).

hukuki yardımından yararlanmasını zorunlu tutmuştur. Zorunlu vekillik gerektiren hallerde, vekil seçilmeden veya görevlendirilmeden ceza muhakemesi işlemleri yapılamaz.⁴⁴ Mağdurun, vekilin hukuki yardımından yararlanmasının zorunlu olduğu hallerde görev yapan vekil, zorunlu vekil olarak nitelendirilmektedir.

1. Zorunlu Vekillik Gerektiren Haller

Zorunlu vekillik, devlete yüklediği yüksek ekonomik külfet ile avukatlık mesleğinin serbest olması özelliği göz önünde bulundurularak her mağdur için kabul edilmemiş olup, sadece bazı istisnai mağdurlar için kabul edilmiştir.⁴⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında suç ayrımı gözetmeksiz *"mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve seçilmiş bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir"*⁴⁶ (CMK'nın 234/2, 239/2). Kanun koyucu, zorunlu vekillik gerektiren halleri belirlerken, sadece mağdurun fiziksel ve ruhsal özellikleri ile yaşını dikkate almıştır⁴⁷. Diğer bir ifadeyle, zorunlu vekillik gerektiren haller düzenlenirken, işlendiği iddia edilen fiil ve suç türü ile meydana gelen zarar dikka-

⁴⁴ Alman ceza hukukunda, "Mağdur davanın her aşamasında kendisini bir avukatla temsil etme hakkına sahiptir. Bu durumda avukatlık ücreti, mağdur tarafından karşılanmaktadır. Ekonomik durumu iyi olmayan mağdurun ağır ceza gerektiren bazı davalarda dilekçe ile avukat talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda devlet tarafından görevlendirilen avukatın ücreti, mahkûmiyet halinde sanık tarafından, beraat halinde mağdur tarafından karşılanmaktadır. Fakat cinayet ve cinsel saldırı gibi ağır cezalı bazı davalarda mağdura avukat görevlendirilmesi zorunludur. Bu durumda görevlendirilen avukatın ücreti, sanık beraat etse dahi devlet tarafından karşılanmaktadır". Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, Almanya Çalışma Ziyareti Raporu, 8-10 Nisan 2014, s.15.

⁴⁵ Olgun Değirmenci, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, S. 77, s. 63.

⁴⁶ "CMK'nın 234/2.maddesinin amir hükmü gereğince on sekiz yaşını doldurmadığı ve vekilinin de bulunmadığı anlaşılan mağdure M'ye istemi aranmaksızın bir vekil atanması gerektiğinin gözetilmemesi nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y5.CD, E. 2007/3445, K. 2007/4322, T. 04.06.2007); "20.02.1989 doğumlu olan ve hüküm tarihinde 18 yaşını tamamlamadığı anlaşılan mağdure S'ye CMK'nın 234/2. ve 188/1. maddeleri uyarınca istemi aranmaksızın zorunlu vekil tayin edilmesi gerektiği gözetilmeden ve de duruşmaya çağrılıp dinlenmeden karar verilmesi nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y5.CD, E. 2006/12729, K. 2006/10585, T. 25.12.2006).

⁴⁷ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 12. 6. 2014, s. 29.

te alınmamıştır. Ceza muhakemesinde mağdur, yargılamaya katılmış olsun veya olmasın şartların bulunması halinde soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında zorunlu vekilden yararlanmak zorundadır⁴⁸.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda zorunlu vekillik gerektiren haller şunlardır⁴⁹;

- Mağdurun on sekiz yaşını doldurmamış olması⁵⁰,
- Mağdurun sağır veya dilsiz olması,
- Mağdurun meramını ifade edemeyecek derecede malûl olması halidir⁵¹.

2. Zorunlu Vekilden Yararlanma

Zorunlu vekillik gerektiren hallerde vekil, ya mağdur tarafından bizzat ya da kanuni temsilcisi tarafından seçilmekte veya ilgili merciin re'sen talep etmesi üzerine baro tarafından görevlendirilmektedir.

a) Zorunlu Vekilin Seçilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, soruşturma ve kovuşturma aşamasında zorunlu vekillik gerektiren hallerde, mağdur bizzat veya kanuni temsilcisinin seçtiği vekili yoksa yetkili merciler tarafından vekil görevlendirilmesi zorunludur⁵² (CMK m. 234/2, 239/2). Bu hükümden de açıkça anlaşılacağı gibi zorunlu vekillik gerektiren

⁴⁸ Hakan Karakehya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008, s.73.

⁴⁹ Öztürk ve Diğerleri, s. 238; Süheyl Donay, Ceza Yargılama Hukuku, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s.188; Pazarcıkcı, s.988; Ünver, Hakeri, s.759.

⁵⁰ "Suç ile hüküm tarihinde onsekiz yaşından küçük olan ve kendisine karşı suç işlendiği kabul edilen mağdur A.'ya yargılamayı yapan mahkemece 5271 sayılı CMK'nın 234/2. maddesi uyarınca istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilmesi zorunluluğunun gözetilmemesi nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y5.CD, E. 2007/7834, K. 2007/6508, T. 20.09.2007).

⁵¹ "17.01.2005 tarihli adli raporda mağdurun epilepsi hastası olduğu belirtilip, mahkemece yargılama sırasında, rahatsızlığından dolayı beyanda bulunamadığı ve meramını anlatamadığının gözlenmesi karşısında 5271 sayılı CMK'nın 234/2. maddesi uyarınca istemi aranmaksızın (zorunlu) vekil görevlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına" (Y2.CD, E. 2008/1974, K. 2008/7716, T. 30.04.2008).

⁵² 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5/5.

hallerde de mağdur veya kanuni temsilci tarafından bir veya birden fazla vekil seçilebilir. Mağdur veya kanuni temsilci tarafından seçilen vekil de zorunlu vekil olarak nitelendirilecektir. Zorunlu vekilin seçilme usulü ile ihtiyari vekilin seçilme usulü aynı olduğundan, tekrara düşmemek adına zorunlu vekilin seçilmesi konusunda ihtiyari vekilin seçilmesi ile ilgili bölüme atıf yapmakla yetinmeyi uygun görüyoruz.

Kanaatimizce, zorunlu vekillik gerektiren hallerde, mağdur veya kanuni temsilci tarafından seçilen zorunlu vekilin görevini açıkça yapmaması veya geçerli mazereti olmadan bazı soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde hazır bulunmayarak görevini savsaması halinde, soruşturma ve kovuşturma makamlarınca durumun re'sen tutanağa bağlanarak mağdura baro tarafından zorunlu vekil görevlendirilmesi için gerekli taleplerin yapılması zorunludur.⁵³

b) Zorunlu Vekilin Görevlendirilmesi

Ceza muhakemesi hukukunda zorunlu vekillik gerektiren hallerde, seçilmiş vekili bulunmayan mağdura soruşturma aşamasında ifade alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin ve kovuşturma aşamasında kovuşturmayı yürüten mahkemenin re'sen veya talebi üzerine, soruşturma veya kovuşturmanın yürütüldüğü yer barosu tarafından bir vekil görevlendirilmesi zorunludur.⁵⁴ Zorunlu vekilin görevlendirilebilmesi için hem mağdurun seçilmiş vekilinin olmaması hem de zorunlu vekillik gerektiren hallerden en azından birinin bulunması gerekir. Seçilmiş zorunlu vekili bulunan mağdura, yetkili mercilerce re'sen zorunlu vekil görevlendirilemez.

Zorunlu vekillik gerektiren hallerde, ilgili mercilerin konu hakkındaki mağdura veya kanuni temsilcisine bilgi vermesi ve kendisine bir vekil görevlendirmesini aksi halde re'sen kendisine yetkili mercilerin talebi üzerine baro tarafından vekil görevlendirileceğini anlayacağı bir dilde izah etmesi ve durumu yazılı tutanağa bağlaması zorunludur (CMK m. 234/3). Zorunlu vekillik gerektiren hallerde mağdurun seçil-

⁵³ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 6/6.

⁵⁴ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5/6.

miş vekilinin bulunmaması halinde, mağdur açıkça karşı çıksa dahi yine de mağdura yetkili mercilerce vekil görevlendirilmesi zorunludur.⁵⁵ Diğer bir ifadeyle zorunlu vekilin görevlendirilmesinde, mağdurun veya kanuni temsilcinin rızası aranmaz.⁵⁶ Zorunlu vekilin görevlendirilmesi için yukarıda belirtilen şartların bulunması halinde; soruşturma evresinde ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin, kovuşturma evresinde ise mahkemenin talebi üzerine soruşturma ve kovuşturmanın yapıldığı yer barosu tarafından yapılır.⁵⁷ Yetkili merciler tarafından görevlendirilmiş zorunlu vekil, soruşturma evresinde ya da duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme re'sen derhal başka bir vekil görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapmak zorundadır.⁵⁸

D) Birden Fazla Mağdura Aynı Vekilin Görevlendirilmesi

Kural olarak aynı soruşturma ve/veya kovuşturmada birden fazla mağdur bulunması halinde, birden fazla mağdura aynı avukatın zorunlu veya ihtiyari vekil olarak yetkili merciiler tarafından görevlendirilmesi mümkündür. Fakat aynı soruşturma ve/veya kovuşturma kapsamında mağdur statüsünde bulunan birden fazla mağdur arasında menfaat çatışması bulunması halinde, aralarında menfaat çatışması bulunan mağdurlar için aynı avukat vekil olarak görevlendirilemez. Bu durumda aralarında menfaat çatışması bulunan her mağdura ayrı

⁵⁵ “Suç ile hüküm tarihinde on sekiz yaşından küçük olan ve kendisine karşı suç işlendiği kabul edilen mağdur A.’ya yargılamayı yapan mahkemece 5271 sayılı CMK’nın 234/2. maddesi uyarınca istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilmesi zorunluluğunun gözetilmemesi nedeniyle kararın oy birliği ile bozulmasına” (Y5.CD, E. 2007/7834, K. 2007/6508, T. 20.09.2007).

⁵⁶ “Kovuşturma aşamasında 18 yaşını doldurmamış olan mağdurun, sanık hakkında şikâyetçi olup davaya katılmak istemediği anlaşılmakta ise de, CMK’nın 234/2. maddesi gereği mağdura atanan zorunlu vekilin iradesine üstünlük tanınması gerektiği gözetilmeden, duruşma esnasında mağdur vekiline davaya katılıp katılmayacağı sorulmadan hüküm kurulması hukuka aykırıdır”. (Y5. CD, T. 28.12.2009, E. 2009/11952, K. 2009/15015).

⁵⁷ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5/6

⁵⁸ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 6/6.

bir vekil görevlendirilmesi gerekir.⁵⁹ Örneğin, suçun konusunun kime ait olduğu, mağdurlardan hangisinin zarar gördüğü, failin suçu işleyip işlemediği konularında farklı düşünen mağdurlar arasında menfaat çatışması bulunduğu kabul edilmelidir.

E) Vekil Sayısı

Ceza muhakemesinde kural olarak mağdur, soruşturma ve kovuşturma aşamasının her evresinde bir veya birden fazla vekilin hukuki yardımından yararlanabilir. Diğer bir ifadeyle mağdurun yardımından yararlanabileceği vekil sayısı konusunda sınırlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Mağdur veya kanuni temsilcisi, istediği sayıda vekili seçebilir ve yardımından yararlanabilir. Fakat baro tarafından görevlendirilecek (hem ihtiyari hem de zorunlu) vekil sayısı birden fazla olamaz (CMK m. 234/2).

Mağdur veya kanuni temsilci tarafından seçilen birden fazla vekilin, aynı anda görev yapamayacağına ilişkin herhangi bir sınırlayıcı hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle seçilmiş olan birden fazla vekilin aynı anda görev yapması ve soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde hazır bulunması mümkündür.

F) Vekilin Görevinin Sona Ermesi

Vekillik ilişkisi, vekil ile mağdur arasında ya da vekil ile mağdurun kanuni temsilcisi arasında yapılacak bir avukatlık sözleşmesiyle (vekâletname) veyahut da vekilin, yetkili mercilerin talebi üzerine baro tarafından görevlendirilmesi ile kurulur. Vekil, mağdur, katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukat olduğundan, vekillik ilişkisi sürekli bir ilişki olmayıp, kural olarak en fazla başlamış olan ceza muhakemesi süresi ile sınırlı bir hukuki ilişkidir. Fakat başlamış olan ceza muhakemesi süreci sona erme dahi, başkaca belirli sebeplerin varlığı vekillik ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurabilmektedir.

Buna göre vekilin ölmesi, vekilin avukat olma yeterliliğini kaybetmesi, vekilin azledilmesi, vekilin istifa etmesi, başka bir vekilin se-

⁵⁹ Bozdağ, s.87-88; 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 6/2

çilmesi, vekilin görevden yasaklanması, vekilin görevden alınması ve kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararın kesinleşmesi veya hükmün kesinleşmesi halinde vekillik ilişkisi de sona erecektir.

Yetkili mercilerin talebi üzerine görevlendirilmiş olan ihtiyari vekil ve zorunlu vekil, mağdur veya kanuni temsilcisi tarafından azledilemez.⁶⁰ Görevlendirilmiş ihtiyari vekil ve zorunlu vekil, ancak mağdur veya kanuni temsilcisinin haklı şikâyeti üzerine, yetkili merciler tarafından görevden alınabilir. Fakat mağdur tarafından ya da kanuni temsilcisi tarafından sonradan bir veya birden fazla vekil seçilmesi halinde, yetkili merciler tarafından görevlendirilmiş ihtiyari vekilin ve zorunlu vekilin görevi re'sen sona erecektir.⁶¹

Yetkili merciler tarafından görevlendirilmiş ihtiyari vekil ve zorunlu vekil, soruşturma evresindeki işlemlerde ya da duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme re'sen derhal başka bir vekil görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapmak zorundadır.⁶²

Vekilin görevinin sona erme nedenleri ve hukuki sonuçları konusu başlı başına bir makalenin konusunu oluşturacak kadar geniş bir konu olduğundan, makalenin mikro konusunun özünü kaybetmemek adına bu konuda daha fazla detaya girilmemiştir.

V. VEKİLİN ÜCRETİ

Serbest meslek olan avukatlık mesleğini ifa eden vekil, kural olarak vekillik görevini belirli bir ücret karşılığında yapar. Vekillik ücreti, avukatın hukukî yardımının karşılığı olan parasal meblâğı veya değeri ifade etmektedir (Av. K. m. 164/1). Vekilin, yapmış olduğu hukuki yardımın karşılığı olarak alacağı ücretin miktarının belirlenmesi, seçilmiş vekillikte ve görevlendirilmiş vekillikte birbirinden farklıdır.

⁶⁰ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 7/2.

⁶¹ 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 7/2.

⁶² 02.03.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekilin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 6/6.

A) Seçilmiş Vekilin Ücreti

Seçilmiş vekillikte vekillik ilişkisi, ya mağdur ya da bu mağdurun kanuni temsilcisi ile vekil arasında yapılacak bir avukatlık sözleşmesiyle kurulur. Avukatlık sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesi olduğundan, kural olarak taraflarca serbestçe düzenlenebilir (Av. K. m.163/1). Bu nedenle, vekil ile mağdur ya da bu mağdurun kanuni temsilcisi arasında yapılacak avukatlık sözleşmesinde taraflar, kural olarak vekillik ücretini de özgürce belirleme hakkına sahiptir. Ancak avukatlık sözleşmesiyle belirlenecek vekillik ücreti, avukatlık asgari ücret tarifesinin altında olmamak şartıyla özgürce belirlenebilir. Ayrıca ücretsiz vekillik yapılması halinde, durumun baro yönetim kuruluna bildirilmesi zorunludur (Av. K. m.164/4). Vekillik ücretinin taraflarca kararlaştırılmamış olduğu, taraflar arasında yazılı ücret sözleşmesinin bulunmadığı, ücret sözleşmesinin belirgin olmadığı veya tartışmalı olduğu veyahut ücret sözleşmesinin ücrete ilişkin hükmünün geçersiz sayıldığı hallerde vekillik ücreti, avukatlık asgari ücret tarifesine göre belirlenir⁶³ (Av. K. m. 164/4). Vekillik ücretinin takdirinde, hukukî yardımın tamamlandığı veya dava sonunda hükmün verildiği tarihte yürürlükte olan avukatlık asgari ücret tarifesi esas alınır (Av. K. m. 168/3).

Seçilmiş vekilin ücretini ödeme yükümlülüğü, vekil ile avukatlık sözleşmesini yapan kişiye aittir. Dolayısıyla avukatlık sözleşmesini mağdur yapmışsa, ücret ödeme yükümlülüğü mağdura ait olacaktır. Fakat avukatlık sözleşmesini kanuni temsilci yapmışsa, ücret ödeme yükümlülüğü kanuni temsilciye aittir.⁶⁴

B) Görevlendirilmiş Vekilin Ücreti

Mağdur için görevlendirilen vekilin ücreti, soruşturma ve kovuşturma aşamaları için ayrı ayrı olmak üzere, avukatlık asgari ücret

⁶³ 2017 yılı avukatlık asgari ücret tarifesine göre, soruşturma evresinde takip edilen işler için 600 TL, sulh ceza hâkimlikleri ile infaz hâkimliklerinde takip edilen davalar için 770 TL, asliye ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 1980 TL, ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 3960 TL, çocuk ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 1980 TL ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 3960 TL, bölge adliye mahkemelerinde tek duruşma yapılan davalarda 990 TL'dir (2017 tarihli TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi).

⁶⁴ Bozdağ, s.138.

tarifesinden ayrı olarak hazırlanan “Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafî ve Vekillere Yapılacak Ödemelere İlişkin Tarife”⁶⁵ gereğince Adalet Bakanlığı bütçesinde bu amaçla ayrılan ödenekten ödenir.⁶⁶ Vekile, vekillik görevinin gerektirdiği yol giderleri ile diğer masraflar da ayrıca ödenir. Görevlendirilen vekile ödenen vekillik ücreti ve diğer giderler, yargılama giderlerinden sayılır.⁶⁷

SONUÇ

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve adil ve hakkaniyete uygun bir yargılamanın yapılması, suçun mağdur veya mağdurları için de önemlidir. **Çünkü** adalet, sadece devlet ile **şüpheli ve sanık için değil, aynı zamanda mağdur içinde gereklidir**. Ceza ve ceza hukukunun amaçlarından biri de etkin bir soruşturma ve kovuşturma yapılarak maddi gerçeğe ulaşmak ve suç işlediği kesinleşen sanığın etkili bir yaptırıma tabi tutularak mağdurun tatmin edilmesi ve böylece ihkakıhakkın önüne geçmektir. Bu amaca ulaşmanın gereklerinden biri de mağdurun, soruşturma ve kovuşturmayla etkili bir şekilde katılmasını sağlamakla mümkündür. Mağdurun yargılamaya etkin bir şekilde katılması ise ancak bir hukukçunun hukuki yardımından yararlanması ile mümkün olabilecektir.

Hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukukumuzda mağdurun ceza yargılamasında bir avukatın hukuki yardımından yararlanma

⁶⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince baro tarafından görevlendirilen vekile ödenecek ücret, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü de alınmak suretiyle Adalet ve Maliye Bakanlıkları tarafından her yıl Aralık ayında hazırlanan ve 1 Ocak tarihinden geçerli olmak üzere düzenlenen tarifiede gösterilir (Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 9/1).

⁶⁶ 2017 yılı için görevlendirilen vekile ödenecek ücret, soruşturma evresinde takip edilen işler için 260 TL, sulh ceza hâkimliklerinde takip edilen işler için 405 TL, asliye ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 445 TL, ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 800 TL, çocuk ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 445 TL, çocuk ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 800 TL, Askeri ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 445, icra ceza ve fıkri ve sınaî haklar ceza mahkemeleri ile infaz hâkimliklerinde takip edilen dava ve işler için 445, Bölge Adliye Mahkemelerinde görülen duruşmalı davalar için 800 ve Yargıtay’da görülen duruşmalı davalar için 900 TL’dir (Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafî ve Vekillere Yapılacak Ödemelere İlişkin 2017 Yılı Tarifesi m. 4).

⁶⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 8, 11.

hakkına sahip olduğu, belirli durumlarda da bu haktan yararlanmasının zorunlu olduğuna ve bu konuda devlete belirli yükümlülükler yükleyen düzenlemeler bulunmaktadır.

Ceza muhakemesi hukukumuzda mağdurun, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında bizzat seçeceği veya kanuni temsilcisinin seçeceği bir veya birden fazla avukatın hukuki yardımından yararlanabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılması, mağdurun sahip olduğu hakları daha etkin ve bilinçli kullanması, hukuk devleti ve sosyal devletin gereğinin yerine getirilmesi için bir vekilin (avukat) hukuki yardımından yararlanmak istemesine rağmen, ekonomik veya diğer sebeplerle vekil seçemeyecek durumda olduğunu beyan eden mağdura, seçilmiş vekilinin bulunmaması koşuluyla ve sadece cinsel istismar suçları ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlarda devlet tarafından ücretsiz vekil görevlendirilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Bunun yanında kanun koyucu, işlenen suç nedeniyle mağdur olan kişilerin ruhsal ve fiziksel özellikleri ile yaşlarını dikkate alarak, mağdurların haklarını yeterince ve etkili bir şekilde kullanmasını sağlamak amacıyla, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olan mağdurların seçilmiş vekilinin bulunmaması halinde yetkili merciler tarafından re'sen vekil görevlendirilmesinin zorunlu olduğunu düzenlemiştir.

Ceza muhakemesi hukukunda mağdurun hukuki yardım alma hakkı konusunda yapılan bu önemli düzenlemelerin varlığı ve yararı inkâr edilmemekle birlikte, bu konuda mevzuatta bazı eksikliklerin bulunduğu da aşîkârdır. Bu konuda tespit ettiğimiz eksiklikler ve öneriler şunlardır;

- Mağdurun, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla vekilin yardımından yararlanabileceği ve kanuni temsilcinin de mağdura vekil seçebileceği açıkça düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234. maddesinde yapılacak bir değişiklikle, *"mağdurun ve suçtan zarar görenin soruşturmanın ve kovuşturmanın her aşamasında bizzat seçtiği veya kanuni temsil tarafından seçilen bir veya birden fazla vekilin hukuki yardımından yararlanabilir"* şeklinde bir hüküm eklenmesi uygun olacaktır.
- Yetkili merciler tarafından mağdur için ihtiyari vekil görevlendi-

rilmesinin sadece cinsel istismar suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlarla sınırlı tutulması, bazı hak kayıplarına ve mağduriyetlere sebebiyet verebileceği gibi aynı zamanda eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturacaktır. Ayrıca asliye ceza mahkemelerinde yapılan kovuşturmalarda 31.12.2019 tarihine kadar savcının bulunmayacak olması nedeniyle, mağdurun bu mahkemelerde vekil yardımından da yararlanmaması halinde korumasız kalacağı ve ikinci bir mağduriyet yaşayacağı açıktır. Bu nedenle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234/1-a-3. maddesinin, *"mağdurun ve suçtan zarar görenin soruşturmanın ve kovuşturmanın her aşamasında seçilmiş vekilinin bulunmaması, ekonomik durumunun yetersiz olması ve talep etmesi halinde yetkili merciiler tarafından ücretsiz olarak vekil görevlendirilir"* şeklinde değiştirilmesi uygun olacaktır.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, Almanya Çalışma Ziyareti Raporu, 8-10 Nisan 2014.
- Akdemir Süleyman, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması, Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları -4, İzmir, 1988.
- Akıntürk Turgut, Karaman Derya Ateş, Medeni Hukuk, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.
- Artuk Mehmet Emin, Gökçen Ahmet, Yenidünya Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Balcı Muharrem, Sönmez Gülden, Temel Belgelerde İnsan Hakları, Danışman Yayınları, İstanbul, 2001.
- Bozdağ Ahmet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafî, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Centel Nur, Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- Değirmenci Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, S. 77.
- Doğan Fatma Karakaş, "Suçtan doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011/95.
- Donay Süheyl, Ceza Yargılama Hukuku, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- Erzurumluoğlu Bayram, "Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması", *Polis Bilimleri Dergisi*, C.11, 2009.
- Güntekin Özkan, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 2012, S.11.

- İnceoğlu** Asuman, "Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları", Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 1, 2015.
- Karakehya Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.
- Katoğlu Tuğrul, "Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları", *AÜHFD*, S.61, 2012.
- Koca Mahmut, Üzülmaz İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Kunter Nurullah, Yenisey Feridun, Nuhoglu Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s.373.
- Özbek Veli Özer ve Diğerleri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2011.
- Özdemir Muhittin, "Suç Mağdurlarına Yardım İçin Yeni Bir Başlangıç", Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 1, 2015.
- Öztürk Bahri ve Diğerleri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 2013.
- Pazarcıkcı Nusret Alper, "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:4, S. 14, 2013, s.986-987.
- Schöch Heinz, "Mağdurun Korunması-Ceza Usul Hukuku Reformu Düşüncelerinin Sınanması", (Çev.: Ayşe Nuhoglu) Suç Politikası, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Ankara 2006.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 12.6.2104.
- Ünver Yener, Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, Adalet Yayınevi, 2014.
- Yıldız Ali Kemal, Ceza Muhakemesinde Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikâyetçi, Ankara, 2008.